

DOK DRŽAVA TRAŽI ZRAKOPLOVNE TEHNIČARE, NEDJELJNI JE RAZGOVARAO S DVOJICOM MLADIH MEHANIČARA KOJI ĆE SE BRINUTI O NOVIM MOĆNIM STROJEVIMA RATNOG ZRAKOPLOVSTVA - AVIONIMA RAFALE I HELIKOPTERIMA BLACK HAWK

NOVI ČUVARI CRNIH JASTREBOVA

KREŠIMIR ŽABEC

DARKO TOMAŠ / CROPIX

Lovro (22) i Leon (19) idu na obuku za održavanje čuvenih borbenih aviona. Mladi mehaničari svojim će pregledom garantirati da su letjelice sigurne i ispravne: "Sudbina pilota je u našim rukama, ima grča u želucu, ali to je pozitivan stres"

Lovro Antolić Delač ima 22 godine, nekada se ozbiljno amaterski bavio fotografiranjem, pisao je pjesme i obožavao aviomodelarstvo. Leon Garić star je 19 godina i njegova velika strast je vaterpolo koji trenira već deset godina. No, oni su prije svega vojnici. Vojnici u pozadini, ali zato ne manje važni. Stoviše. Obojica su odabrali biti vojni mehaničari na vojnom avionu i helikopteru. Antolić Delač u vojnom je stavu tri godine, pozornik je i pripadnik 91. krila 191. eskadrile lovačkih aviona u Satniji za opsluživanje i održavanje IRE i ZN, 1. desetina. Ukratko, njegov su zadatak instrumenti i radioelektrotehnika. On je električar na MiG-u 21. Garić je profesionalni vojnik manje od godinu dana. Pripadnik je 91. krila 194. eskadrile višenamjenskih helikoptera u satniji ZT za opsluživanje i održavanje, vod za održavanje ZIM, 3. desetina. On je mehaničar zadužen za zrakoplovne motore na helikopterima Mi-171Sh.

Danas su obojica zaduženi za održavanje ruske vojne tehnologije, a zapravo su budućnost Ratnog zrakoplovstva. Oni su ti koji će u pozadini brinuti o novim moćnim strojevima Hrvatskog ratnog zrakoplovstva - avionima Rafale i helikopterima Black Hawk te se samim time brinuti za njihove pilote. U ovom su trenutku kandidati za preobuku za te nove mašine. Iako mu je Mi-171Sh jedan od tri najdraža transportna vojna helikoptera, vojnik Garić jedva čeka dan kada će početi s preobukom za novi američki stroj. S iskrom u očima priča o danu kada će ga pozvati na preobuku. Pozornik Antolić Delač tri je godine stariji i smirenije govori o danu kada će MiG zamijeniti Rafaleom. "Uzbuden sam i veselim se toj obuci, ali nisam nestrpljiv. Najvažnije je da se potpuno usavršimo prije nego što počnemo na njemu raditi." A ta budućnost je tu, na samom pragu. S obojicom mehaničara razgovarali smo samo četiri dana prije nego što će u ponedjeljak ministar obrane u Francuskoj potpisati dokument o primopredaji prvog aviona Rafale u hrvatsko vlasništvo. Bit će to novi povijesni korak ka dolasku tih aviona u Hrvatsku. S druge strane, četiri helikoptera Black Hawk već su tu, a dodatni se očekuju.

Obojica su stipendisti Ministarstva obrane. Antolić Delač iz prve je generacije učenika srednje Zrakoplovne tehničke škole Rudolfa Perešina u Velikoj Gorici čije je školovanje MORH stipendirao u trećem i četvrtom razredu. U njegovoj je generaciji bilo deset stipendista za zrakoplovno tehničara, a četiri su već na obuci za Rafale u Francuskoj.

Posao zrakoplovnog tehničara deficitarno je zanimanje unutar Oružanih snaga, pa Ministarstvo obrane već nekoliko godina stipendira učenike trećeg i četvrtog razreda Zrakoplovne tehničke škole Rudolfa Perešina u Velikoj Gorici i Tehničke škole Zadar za to zvanje. Ove je godine natječaj raspisan za do osam stipendija za učenike trećih razreda u

obje škole. MORH za učenike trećeg razreda osigurava mjesečnu stipendiju od 120 eura, a za učenike četvrtog razreda 150 eura. Ove su godine stipendije povećane s dosadašnjih 700, odnosno 800 kuna.

U izjavi za Nedjeljni ministar obrane Mario Banožić ističe kako se u nekoliko navrata uvjerio u interes i entuzijazam srednjoškolaraca za zanimanje zrakoplovnog tehničara. "Sa zadovoljstvom mogu reći da će novi višenamjenski borbeni avioni i helikopteri biti u rukama motiviranih, ambicioznih i stručnih mladih ljudi. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo dolaskom višenamjenskih borbenih aviona Rafale postaje najmoćnije ratno zrakoplovstvo, između Njemačke i Grčke, u ovom dijelu Europe, što će, siguran sam, posebno u nadolazećem razdoblju dodatno povećati interes mladih ljudi za to zanimanje", kaže ministar.

Prema riječima zapovjednika Središta za obuku Rudolfa Perešina, brigadira Željka Harapina, od 2018., kada je počelo stipendiranje, do danas je ugovore o stipendiranju potpisalo ukupno 129 učenika iz navedenih srednjih škola. Smatra da to dovoljno govori o interesu za zanimanje zrakoplovnog tehničara te za pristupanje u zrakoplovne postrojbe

saznao za školu Rudolfa Perešina. Dok za Garića nije bilo dvojbe vojno ili civilno zrakoplovstvo, Antolić Delač je vagao jedno ili drugo. "U vojsci najviše cijenim to što vojska štiti svoje zaposlenike. Imamo puno više pogodnosti nego u civilstvu, od zdravstvene skrbi do sigurnog posla. Razmotrio sam obje opcije i zaključio da mi vojska nudi više." Srednju zrakoplovnu školu upisao je 2016. godine. "Želio sam imati tehničku struku s kojom mogu naći posao koji nije svakidašnji." Mogao se školovati za električara, mehaničara i prometnika. Odlučio se za električara. U trećem razredu je MORH polaznicima ponudio stipendiju. Nije bila prevelika, ali dobro dođe. Desetorica njih su se prijavila, među njima i naš današnji pozornik, i svi su prošli. "Stipendiju sam uzeo s motivom da si osiguram budućnost nakon srednje škole, da sam financijski neovisan od roditelja." Od trećeg razreda krenula je i specijalizacija. Svaki mjesec imao je jedan tjedan prakse. Doduše, tako mladim i neiskusnim nije dopušteno gurati ruke u mašine, ali su im omogućeni praćenje procesa i učenje na terenu. Garić se, pak, odlučio za smjer mehaničara. U njegovoj generaciji bilo je ponudeno pet stipendija. Bilo je

prije nego što postanu vojni zrakoplovni tehničari - moraju proći psihološko testiranje. Vojska mora imati povjerenja u osobu kojoj povjerava zrakoplov. "Testiranje je slično onome kao i za pilote, jedino što mi nismo prolazili testiranje psihomotorike", kaže vojnik Garić. Pozornik Antolić Delač pojašnjava da se psihološki testovi sastoje od testiranja koncentracije, inteligencije i osobnosti. Naši sugovornici uspješno su prošli i tu prepreku te su dobili svoje prvo postavljenje unutar Oružanih snaga. Nakon određenog razdoblja slijedi obuka za tip letjelice na kojoj će u budućnosti raditi. Antolić Delač odabrao je MiG 21, a Garić helikopter Mi-171Sh. Iako je riječ o tehnologiji staroj 50 godina, Antolić Delač prema MiG-u osjeća veliko strahopoštovanje. "Sviđa mi se njegova povijest i činjenica da je sudjelovao u stvaranju države. Kod njega je tehnika konkretna, temelji se na mehanici, a ova današnja je prije svega digitalna."

Obojica danas imaju dozvolu održavanja letjelice prvog stupnja. Vojnik Garić je dozvolu netom stekao, prošli tjedan. S njom nemaju pravo raditi popravke aviona, ali obavljaju izuzetno odgovoran posao. "Imam pravo potpisa za prijetelne i poslijet-

nešto može poći po krivu ako se držiš propisa. "Imaš tehnološku karticu, zrakoplovno-tehničke upute u kojima piše kako se radi i ideš po redu", uvjerava me. Ja mu vjerujem, ali puno je važnije da mu vjeruju piloti. Jer, njihovi živote ovise o tim mladim mehaničarima. S druge strane, iskusi pozornik Antolić Delač potpuno opušteno tvrdi da ne osjeća pretjerani stres. "Nikad neću potpisati nešto u što nisam 100 posto siguran." Kaže kako se izvanredne situacije znaju dogoditi na dežurnoj pari, ali je većinom riječ o lažnim uzbunama.

Obojica tvrde kako sa starijim kolegama, mehaničarskim mangama, imaju odličan odnos i od njih konstantno uče. "Kako bi oni rekli, mi smo softverska generacija, ali oni su baš mehaničari od zanata. U masti su do lakta i od njih se najviše može naučiti", objašnjava Garić.

Tijekom školovanja i usavršavanja obojica će stjecajem okolnosti imati priliku koja se ne pruža njihovim vršnjacima u većini vojski članica NATO-a - da se obučavaju na letjelicama sada već zastarjele analogne tehnologije. Da svoje školovanje prođu na onoj "sirovoj" mehanici. Lovro Antolić Delač trenutačno radi na tehnologiji staroj 40, 50 godina, a Leon Garić na malo mlađoj. Tu se još i mogu poslužiti čekićem i namjestiti neki dio. Kod Rafalea i Black Hawka toga nema, sve je sofisticirano. "Kad pričam inozemnim kolegama svojeg godišta kako je izgledalo naše usavršavanje, oni su u potpunom šoku. Oni s MiG-om ili Mi-171Sh ne bi znali što napraviti", uz smijeh objašnjava Garić. "Puno je lakše krenuti od temelja, od analogne tehnologije, razvijati se od početnih sustava i onda prijeći na moderne. Napredovanjem tehnologije ipak se puno olakšava posao samom tehničaru jer puno toga avion sam govori i kaže. I sam način održavanja je drugačiji i jednostavniji", napominje Antolić Delač.

Uskoro obojici predstoji kvantni skok, prelazak "na svemirski" tehnologiju Rafalea i Black Hawka. "Ma, to se uopće ne da usporediti. Od samih agregata, alata... Sve ide na laptop, ništa na ruke kao sada. Koliko provodim vremena u ovim "ešicama", ruski jezik mi je ušao u krv. Čim me ubode u oči čirlični natpis na nekom dijelu, odmah znam o čemu se radi. Znam sve dijelove na "ešici" na ruskom, a dijelova je više stotina", priča vojnik Garić koji jedva čeka da s ruskog prijeđe na engleski. Obojica smatraju kako će im biti puno lakše raditi na novim zapadnim letjelicama. "Black Hawk je u odnosu na "ešicu" jako digitaliziran i tehnički je manje kompleksan. Uvjeran sam da neće biti nekih velikih problema oko prelaska na zapadnu tehnologiju jer je sve digitalno, jednostavnije", smatra Garić. Antolić Delač je sada na avionu druge generacije, a čeka ga Rafale, avion 4 plus generacije. "Najzahtjevnije je kod njih što sve mora biti savršeno. Na Rafaleu, u odnosu na MiG, puno se manje može vizualizirati, puno više toga je digitalno i programirano. To pojednostavljuje posao, ali s tehničke strane kad se njega rastavi, puno je toga u čipovima i nevidljivo."

Garić, na pitanje što ga u cijelom njegovu poslu najviše "pali", s ozbiljnim izrazom lica odgovara: "Nije to samo tehnika, nego vojni poziv. Osjećaj da imaš značaj. Da su tvoje ruke značajne za državu". ✓

SVE VEĆI INTERES

Prema riječima zapovjednika Središta za obuku "Rudolf Perešin", brigadira Željka Harapina (na slici lijevo), od 2018. godine, kada je počelo stipendiranje, do danas je ugovore potpisalo ukupno 129 učenika. Smatra da to dovoljno govori o interesu za zanimanje zrakoplovnog tehničara te za pristupanje u zrakoplovne postrojbe Oružanih snaga

be Oružanih snaga. Napominje da su nabava i uvođenje helikoptera UH-60 Black Hawk u operativnu uporabu i potpisivanje ugovora o nabavi zrakoplova Rafale definitivno utjecali i nadalje pozitivno utječu na povećanje interesa za zanimanje zrakoplovnog tehničara.

Za Leona Garića nikad nije bilo dvojbe što će raditi u budućnosti. "Moj je otac vojni pilot na helikopteru i sve je bilo jasno od malih nogu. Kad sam imao pet ili šest godina, tata me je odveo na avio-manifestaciju gdje sam prvi put uživo vidio avion. Cijelo djetinjstvo bio sam vezan uz helikoptere, avione i zrakoplovstvo. Bilo je jasno da moram upisati Zrakoplovnu tehničku školu Rudolfa Perešina koja mi je omogućila sva moguća znanja održavanja zrakoplova." Garić je želio biti pilot, ali nije ispunio potrebne zdravstvene kriterije. "Ovo je kao neka rezervna varijanta, ali ja sam zadovoljan i vjerujem da ću uspjeti", ističe te dodaje da je tata zadovoljan iako nije postao vojni pilot.

Antolić Delač se tijekom odrastanja bavio sportom, pisanjem i slikanjem, a u petom ili šestom razredu otkrio je aviomodelarstvo. Očaralo ga je građenje aviona i upravljanje njima. I onda je kroz hobi i svijet zrakoplovstva

sedam kandidata i Leon je prošao. "Stipendija me motivirala jer sam znao da ću imati siguran posao. Pri kraju mog školovanja već se znalo da se ide u nabavu novih helikoptera i aviona i sigurno da me je i to motiviralo da ustrajem u svom naumu." S obzirom na dolazak aviona Rafale, ali i planove o nabavi dodatnih helikoptera Black Hawk, ministar obrane smatra da će s vremenom biti potreban i veći broj zrakoplovnih tehničara. "Nakon završene srednje škole za stipendiste počinje skraćena trotjedna temeljna vojna obuka, a potom i tromjesečna specijalistička vojna obuka u Središtu za obuku Rudolfa Perešina u Zadru. Tu su one prave vojne tehničke stvari. Ali, nakon što završe specijalističku obuku, polaznici moraju prijeći još jedan, posljednji, važan prag

"NIJE TO SAMO TEHNIKA, NEGO VOJNI POZIV. OSJEĆAJ DA IMAS ZNAČAJ. DA SU TVOJE RUKU ZNAČAJNE ZA DRŽAVU"

ne preglede aviona, što uključuje i borbeni dvojac. Kad je letački dan, moj je zadatak prije leta napraviti vizualni vanjski pregled svih antena, poklopaca i vijaka. Potom ulazim u kabinu, palim napon i pregledavam funkcionalnost svih instrumenata, radioveze, GPS-a, kompasa i svega što je vezano uz struju u kabini. Ako je sve u redu, tada potpisujem prijetelni pregled i označavam da je avion spreman za let. Kad se avion vrati s leta, napravim istu stvar, osim što ništa ne palim u kabini. Što se tiče samih popravaka, radim kao ispomoć, ali nemam pravo potpisa na drugom stupnju održavanja", pojašnjava pozornik Antolić Delač.

Situacija vojnika Garića je slična. "Mogu otpremiti helikopter na let i obaviti poslijetelni i tjedni pregled. To uključuje pregled motora, glavnog i repnog rotora, transmisije, kotača, uljnih i zračnih sustava itd." Svojim potpisom ta dva mladića pilotima garantiraju da su letjelice kojima će poljetjeti sigurne i ispravne. Riječ je o velikoj odgovornosti, ali i povjerenju vojnog sustava koji je sudbinu pilota praktički dao u ruke jednom 19-godišnjem mladiću. "Kada sam prvi put potpisao dozvolu za polijetanje helikoptera, bilo je grča u želucu, ali to je pozitivan stres", ističe Leon Garić. Tvrdi kako je mala šansa da